

METODERAPPORT

”Veldedighet AS”

1. Journalist

Tommy Gulliksen

2. Tittel

"Veldedighet AS"

3. Publisert

I "Dokument 2" 30. Oktober 2006. I tillegg til flere nyhetsinnslag og debatter.

4. Adresse

Dokument 2, TV 2. PB 2 Sentrum, 0101 Oslo. tlf 22 31 47 85

5. Kontaktperson

Tommy Gulliksen. TV 2 Oslo. tlf 98 87 29 35

6. Redegjørelse for arbeidet.

A) Når og hvordan kom arbeidet i gang, hva var ideen som startet det hele?

Våren 2005 jobbet jeg med et program om vold i skolen, og jeg hadde et møte med en kilde som jobber i en offentlig fritidsklubb i Oslo sentrum. Personen ga uttrykk for stor frustrasjon over tilstanden til de offentlige klubbene og de urettferdige fordelingene:

"Det finnes mange private tiltak som ikke utretter noen ting, men de får likevel en offentlig støtte som vi bare kan drømme om. Ikke nok med det. De får også priser for sitt "glimrende" arbeid, mens de offentlige klubbene trues med nedleggelse."

Jeg har selv jobbet fem år i ungdomsklubb på Oslos østkant og kjente meg igjen i mye av det han fortalte. Jeg bestemte meg for å lage et program om dette når jeg fikk mulighet. Foreløpig var dette bare et generelle opplysninger om et interessant tema.

Et år seinere hadde jeg en prat med en annen sentral skikkelse innen forebyggende arbeid i sentrum. Under samtalen kom Mohammed Sheiks navn opp. Jeg kjente igjen navnet, men visste ikke mer enn at han var en respektert forebygger innen det somaliske miljøet. Kilden fortalte meg at Sheik hadde hatt med seg en gruppe ungdommer til Nederland, og at en av dem hadde druknet. Sheik kunne nok ikke klandres for dette, men det som skjedde i ettertid var kritikkverdig, mente kilden min. Han påstod at Sheik ikke fulgte opp ansvaret sitt overfor de etterlatte ungdommene på turen. Drukningsepisoden avdekket også en sterk misnøye med Sheik i det somaliske ungdomsmiljøet. I tillegg mente kilden at UDI hadde gjort sitt for å dysse ned omtalen av drukningsulykken fordi dette var en UDI-sponset tur. Ulykken hadde ikke fått noen konsekvenser for andre enn ungdommene.

Videre i samtalen pratet vi om de "lukrative" somaliske ungdommene. En gruppe som mange vil hjelpe fordi det utløser store offentlige ressurser. Dette var en konkret inngang til temaet.

B) Hva var den sentrale problemstilling ved starten av prosjektet?

I samarbeid med "Landsforeningen for ungdom og fritid" gjorde vi en undersøkelse om økonomien til fritidsklubbene i Oslo. Den bekreftet det vi trodde: 9 av 10 klubber hadde fått redusert støtte de siste årene, og de fleste fryktet nedleggelse. Samtidig fikk jeg høre fra folk i kommunen at stadig større bevilgninger gikk til private tiltak.

Det resulterte i denne problemstillingen:

Hva skjer når det offentlige gir private aktører ansvaret for å drive barne- og ungdomsarbeid?

Kommunale fritidsklubber trues hvert år av budsjettkutt, samtidig som det opprettes stadig flere private tilbud med offentlig støtte. Spesielt er det mange idealistiske innvandrersorganisasjoner som opererer i Oslo indre øst. Pengene flyttes fra offentlige til private tiltak. Kan vi da forvente den samme kvaliteten og etterretteligheten?

Det mest nærliggende var å undersøke tilstanden i det somaliske miljøet, av flere grunner:

- Det er en høyt prioritert gruppe for offentlige hjelpetiltak.
- Somaliske barn og unge er en sårbar gruppe som virkelig trenger hver krone som blir bevilget. Det er alvorlig hvis disse pengene ikke brukes slik de skal.
- Jeg hadde fått tips om å sjekke ut Mohammed Sheik og andre somaliske hjelpeorganisasjoner.

C) Ble problemstillingen endret underveis? I så fall hvorfor og hvordan?

Mange somaliske ungdommer er veldig lett å komme i kontakt med. De er utadvendte og liker å prate. Ved å bruke mye tid ved idrettsanlegg og fritidstiltak i sentrum, møtte jeg mange (spesielt gutter). De beskrev situasjonen på samme måte: Omtrent "alle" voksne somaliere har en egen forening, men de gjør ingenting for andre enn seg selv. Flere av guttene uttrykte at de ikke hadde tillitt til voksenbefolkningen.

Neste skritt var å sjekke påstandene til de somaliske ungdommene:

Hvor mange somaliske interesseorganisasjoner kunne det være snakk om?

Jeg begrenset søket i foretaksregisteret til å gjelde kun Oslo, og det resulterte i 40 interesseorganisasjoner som begynte på "somali". Men det er naturligvis ikke alle foreningsnavnene som inneholder "Somali". Ved å gå inn i rollefordelingene til de 40 organisasjonene, fant jeg ut at mange somaliere var representert i flere interesseorganisasjoner – sannsynligvis var også disse somaliske. Deretter fikk jeg en somalisk medhjelper (gammel kilde) til å bekrefte landbakgrunnen til navnene på de nye foreningen og styremedlemmene.

Dette hjalp meg til å kartlegge 84 somaliske hjelpeorganisasjoner på kort tid. Et høyt antall i forhold til en befolkning på 8.000. I tillegg var det en stor sjanse for at det var langt flere foreninger som jeg ikke hadde funnet i foretaksregisteret, og det var selvsagt mange uorganiserte foreninger.

Jeg følte at jeg hadde fått bekreftet en viktig del av det ungdommene fortalte, og det reiste noen nye spørsmål: *Hvorfor er det så mange somaliske hjelpeorganisasjoner, hva slags arbeid driver de, og hvor mye får de i støtte?*

Jeg gjorde et tidlig søk på somaliske foreninger i ulike mediearkiv, og da dukket navnet til Mohammed Sheik opp flere ganger. Alle artiklene var positivt vinklet og i Aftenposten kom han med et svar på hvorfor det er så mange organisasjoner. Sheik kalte dem for prosjektjegere og hevdet at ” ”Det handler personlig prestisje og økonomi”,
Var Mohammed Sheik den idealisten han utga seg for å være? Hvis ikke, var han i så fall dristig.

Kort om Riyo-Rajo:

Et privat ressurscenter og fritidsklubb for somalisk ungdom. Ligger i et rødt trehus i Grønlandsleiret, som leies ut av Oslo kommune. Åpnet i 2005. Formålet er å bedre integreringen og livskvaliteten til somaliske ungdommer.

Riyo-Rajo består av to organisasjoner: Somalisk ungdomssenter (styres av Sheik) og SUKAO (styres av Alasow). De har hver sin store støttegiver i UDI/IMDi og Sosial og helsedirektoratet, i tillegg til en rekke mindre bidragsytere.

D) Kort beskrivelse av organiseringen av arbeidet, metodebruk, kildebruk, problem underveis mv.

Det ble tidlig klart at dette programmet ville fokusere sterkt på det somaliske miljøet. Det tvang meg til å tenke nøye gjennom konsekvensene. Det er et liten gruppe som har fått veldig mye negativ medieomtale. *Var det virkelig nødvendig denne gangen?* Svaret ble, ja. Hvis det stemte at voksne somaliere stakk av med de unges penger, så kunne ikke det passere for å unngå å stigmatisere en hel gruppe. Utfordringen ble derfor å finne noen grep som ga saken minst mulig stigmatiserende effekt. Ledesetningen for arbeidet ble: ”Vi må ikke ødelegge mer for somaliene enn vi hjelper dem!”

Et viktig grep var å gi ofrene en sterk rolle i programmet. Jeg møtte fotballguttene Nouredin og Sebastian på banen ved Vahl skole på Grønland og presenterte meg som TV 2-journalist. Det er klart at mine unge alder og bakgrunn fra Oslo øst, gjør det lettere å få kontakt. Jeg snakket mye med dem for finne ut hvilken posisjon og rolle de hadde i de somaliske miljøet. Nouredin og Sebastian var begge veldig opptatt av ungdoms oppvekstvilkår og hadde klare meninger om de somaliske organisasjonene. Guttene hadde aldri opplevd noe fritidstilbud i regi av foreningene og var forbannet over at lederne fortsatt fikk offentlig støtte. Selv hadde de valgt å starte sitt eget lag uavhengig av voksne, nettopp for å unngå å bli utnyttet i et spill om prosjektpenger.

Dette var sterke ungdommer som hadde et ønske om å gjøre noe viktig for folkegruppen sin. Derfor valgte de å delta i programmet, selv om de kunne medføre mye ubehageligheter. De skulle være en positiv motvekt til Sheik og Alasow og vise at det finnes sterke somaliske ungdommer som får til ting uten å nødvendigvis få så mye støtte. Det var de som var ofrene for jukset, og det var derfor deres rett å gjøre opprør mot juksemerkerne. Det at unge somaliere fikk ta et oppgjør med voksne somaliere, var et viktig premiss for å lage programmet.

Hvor mye får organisasjonene i støtte?

Et av de viktigste poengene var å kartlegge hvor mye penger som faktisk ble gitt til de somaliske organisasjonene. Det var ingen enkel oppgave og noe endelig svar fikk jeg aldri. Grunnen er at interesseorganisasjoner er fritatt for all bokføringsplikt. De trenger ikke å rapportere om noen ting, med mindre det er et vilkår fra støttegiverne.

Jeg valgte derfor å sende foreningene et åpent brev fra TV 2. Der spurte jeg om hvilke aktiviteter de drev med og hvor mye de fikk i støtte. Av de 84 utsendte brevene, fikk jeg ett svar. I tillegg kom 21 brev i retur. De Brønnøysundregistrerte adressene viste seg å være ukjente. Dermed var det ingen mulighet til å spore pengene via organisasjonene.

Neste skritt var å gå via støttegiverne. Problemet var at det finnes utallige steder man kan søke om prosjektmidler. Jeg valgte ut de ti største offentlige aktørene innen kultur, integrering, idrett og ungdomsarbeid - både statlige, kommunale og fylkeskommunale organer. Jeg søkte om innsyn i prosjektrengskapene deres, men flere av dem hadde ingen slik oversikt. For eksempel måtte jeg kontakte hver enkelt etat, bydel og byrådsavdeling i Oslo kommune. Det var oppsiktsvekkende å se hvordan ulike deler av kommunen hadde støttet det samme prosjektet uten å vite om de andre støttegiverne.

Det er et svært tidkrevende arbeid å hente ut alle saksdokumenter i forbindelse med offentlige tildelingsmidler og deretter finne igjen de somaliske organisasjonene. Enkelte av direktoratene jeg kontaktet, klarte å finne fram de rette tallene ved at jeg sendte dem lista med 84 navn og org.nummer. Etter hvert som jeg fant tildelingsmidler og fikk svar på lista mi fra direktoratene, førte jeg inn summene i en stor og detaljert oversikt i Excel. Jeg hentet inne tall fra år 2004-2006, men tallmaterialet var såpass mangelfullt for 2004 at det ikke kunne brukes.

På samme måte som det var umulig å vite hvor mange somaliske foreninger jeg ikke hadde funnet, kunne jeg heller ikke vite hvor mye penger jeg ikke hadde klart å spore. Resultatene viste uansett at foreningene hadde mottatt minst ti millioner kroner fra 2005 til sommeren 2006. Dette var en sum som sjokkerte alle jeg snakket med i miljøet.

De som mottok mest penger var Riyo-Rajo gjennom foreningene til Sheik og Alasow. Over 3,6 millioner kroner på to år. Det gjorde det veldig interessant å undersøke virksomheten deres.

Hva slags arbeid driver de?

Jeg fortsatte å bruke mye tid på arenaer i sentrum hvor det er mye ungdom, spesielt somaliske. Når du kjenner noen sentrale ungdommer, blir man raskt godtatt av et helt miljø som for eksempel ved "Eika". Og da vil de som regel prate lenge om mye. Dessverre tror mange av dem at du som journalist kan hjelpe dem med oppholdstillatelse, jobb eller megle med politiet, men det er selvfølgelig vanskelig å love dem.

Jeg spurte mange om hvilke tiltak i sentrum de brukte. De fleste nevnte Riverside (kommunalt prosjekt), leksehjelp på Røde Kors eller Gamle Oslo Aktivitetshus (kommunalt prosjekt). Alle disse tiltakene bekreftet at de hadde mange somaliske brukere. Jeg spurte ungdommene derfor spesifikt om hvilke somaliske tilbud de benyttet seg av, og da lurte de på hvilke tiltak jeg mente. Ifølge dem visste de kun om ett tilbud, og det var å se fotballkamper sammen med voksne somaliere på Riyo-Rajo.

Flere av de offentlige støttegiverne krever årsrapport og regnskap fra foreningene. Det ga en åpning inn i driften av de somaliske organisasjonene. Ved å få innsyn i samtlige rapporter, regnskap og søknader, var det mulig kartlegge hva som var gjort, skulle gjøres og økonomien i organisasjonene.

Dette arbeidet avslørte store mangler i en del offentlige arkiv og innrapporteringsrutinene til støttemottakerne. Flere dokumenter kunne ikke fremskaffes, men saksbehandlerne kunne ikke forklare om det skyldes at dokumentene aldri var sendt inn eller om de var forsvunnet fra arkivet. Pengene var i hvert fall delt ut.

Årsrapportene og prosjektsøknadene viste en helt annen virkelighet enn den ungdommene fortalte om. I følge papirene skulle det for eksempel være minst fire ulike somaliske leksehjelptilbud i sentrum. Verken ungdommene eller Røde Kors, som er størst på leksehjelp i Oslo, kjente ikke til noen av disse. Røde Kors kunne også fortelle at pågangen fra somalisk ungdom hadde økt i perioden etter at de somaliske leksehjelptiltakene skulle ha startet.

Vår somaliske mann hjalp til med å finne ut av dette. Han ringte rundt til de aktuelle foreningene og spurte om å få leksehjelp til barna sine. Resultatet viste at ungdommene hadde rett igjen, det var ikke reelle tilbud. Et av stedene som rapporterte om leksehjelp var Riyo-Rajo. I tillegg fortalte de sine støttegivere at de jobbet aktivt overfor somaliske jenter. Huset er forbeholdt jenter på tirsdager og torsdager. Jeg hadde lyst til å se om dette stemte. Derfor filmet vi inngangspartiet til huset fra kl 16-20 ved tre ulike anledninger. Det var ingen jenter å se, men til gjengjeld mange middelaldrende somaliske menn. Flere av dem gikk til og fra khatgården som ligger overfor Riyo-Rajo. Det var åpenbart at de gikk til Riyo-Rajo for å se på fotball.

Neste steg var å få en somalisk jente til å ringe huset og spørre om aktiviteter for jenter. Hun snakket med Alasow som fortalte at de egentlig ikke hadde noe tilbud til jenter. De hadde mer enn nok med å ta seg av guttene og på grunn av religion var det vanskelig å blande kjønnene.

Siste ledd gikk ut på at vår somaliske mann ringte Alasow på ny og spurte om de hadde noe tilbud til døtrene hans. Det var under denne samtalen at Alasow på eget initiativ begynte å snakke om Røde Kors og omtalte dem som stedet der djevlene møtes. Alle telefonsamtalene ble gjort fra TV 2 og de ble tapet. Våre somaliske medhjelpere brukte fiktive navn. Opptakene var i utgangspunktet ikke ment å publiseres.

Det var klart at Riyo-Rajo utmerket seg som en god case, og jeg prioriterte fra nå av å arbeide nesten utelukkende opp mot dette tiltaket. Årsaken var enkel: De mottok mest penger og hadde best rykte, men jobbet åpenbart ikke slik de ga uttrykk for.

Det var også avslørende å se hvordan Sheik og Alasow leverte årsrapport for hver sin organisasjon, til hver sine støttegivere. Problemet var at 90 prosent av innholdet i rapportene var identisk, men det var det åpenbart ingen som hadde oppdaget. I praksis opererte de kun som én forening, men rent økonomisk var det praktisk å være organisert som to.

Regnskapene til Riyo-Rajo

Både IMDi og Sosial- og helsedirektoratet krever revisorgodkjent regnskap for sine støtteprosjekter. Vanlig praksis er å kun sende inn revisorberetningen med resultat og balanse. Ved en tilfeldighet hadde Sheik og Alasow sendt inn hele detaljregnskapet. Det gjorde det mulig å lese hvert enkelt bilag og dermed få en nøyaktig oversikt over inntekter og utgifter. Uten denne tilfeldigheten, så er jeg i tvil om vi kunne laget saken.

En rask titt på regnskapene til Riyo-Rajo avslørte en svært mistenkelig drift:

- Alle bilagene var datert 31.desember og merkelig nok år 2006.
- De inntektsførte mindre støtte enn det jeg hadde klart å spore.
- Påfallende mange summer endte nøyaktig på tusenlappen.
- Mange av utgiftene sto ikke i forhold til aktivitetene de oppga i rapportene.
- Det var kjøpt inn matvarer for nesten 400.000 kroner i løpet av et år. I tillegg til et storkjøkken og en komfyr. Dette til tross for at ungdommene fortalte at det ikke var matlagingsmuligheter på huset (Matlagingskurs var også en av aktivitetene som sto oppført i rapportene).

Regnskapene og revisorberetningene ble også oversendt en ekstern revisor som vurderte dem. Han fant flere revisortekniske mangler i tillegg til punktene over, og mente at revisoren til Sheik og Alasow, Erik Fjogstad, enten var inkompetent eller korrupt. Dette var viktig å undersøke.

Første punkt var å finne ut om Fjogstad var straffedømt. En god politikilde kunne fortelle at det var han ikke. Deretter søkte jeg etter navnet hans i diverse postjournaler. Det dukket opp hos Kredittilsynet. Han hadde sendt inn et regnskap til dem i løpet av sommeren 2006. Mitt håp var selvfølgelig at dette var regnskapet til Sheik eller Alasow.

Da jeg fikk ut alle dokumentene i saken, viste det seg at det var hans eget regnskap. Fjogstad hadde faktisk tre revisorfirmaer. Dokumentene viste at det pågikk en tredje etterforskning av Fjogstad. Ved de to tidligere anledningene hadde han fått sterk kritikk for sin virksomhet. Det betyr i praksis at man har en siste sjanse før man mister bevilgningen. Kilder i Kredittilsynet bekreftet at det ikke var usannsynlig at

Fjogstad ville bli fratatt sin lisens. De samme kildene fikk også se regnskapene til Sheik og Alasow, og de bekreftet analysen til min eksterne revisor.

Jeg prøvde utallige ganger å kontakte Erik Fjogstad, uten å lykkes. Jeg kan ikke dokumentere at han med overlegg har gjort en slett revisorjobb for Riyo-Rajo, men Kredittilsynet har i hvert fall avdekket at ha har gjort det i to tidligere tilfeller.

Restaurantsvindelen

En annen måte å kartlegge de somaliske organisasjonenes på, var å oppsøke dem på deres besøksadresser (Hentet fra foretaksregisteret). I de fleste tilfellene endte jeg opp hos private husholdninger, men arbeidet ga også noen andre interessante resultater. På flere av adressene lå det somaliske restauranter og kafeer. Enkelte reklamerte for somalisk mat med store skilt, mens andre var mer diskret. Felles for alle var at svært mange somaliere spiste der.

Vi valgte å spise på flere av stedene selv. Det vakte selvsagt stor oppmerksomhet at hvite menn kom inn i lokalet, men vi fikk servering uten for mange spørsmål. Maten var veldig billig, en rett kostet rundt 60 kroner. Vi insisterte på å få kvittering, nettopp for å sikre oss org.nummeret. Det viste seg at disse serveringsstedene virkelig var registrert som interesseorganisasjoner. Det betyr at de er fritatt fra å føre regnskap, betale skatter og avgifter, arbeidsgiveransvar og de trenger heller ikke serveringsbevilgning. Denne unntaksregelen er egentlig ment for at små foreninger og idrettslag skal kunne selge vafler, men her var det snakk om profesjonell restaurantdrift. Dokumenter fra Næringsetaten og Plan- og bygningsetaten, fortalte at driften var langt fra lovlig. Under vårt besøk på Safari Café, fortalte like godt innehaveren oss at det eneste de betalte var husleie. Resten gikk i lomma og på den måten kunne de holde så lave priser. Vi hadde selvfølgelig ikke sagt noe om hvem vi var.

Den mest besøkte av restaurantene, Bulsho, lå et steinkast unna Riyo-Rajo. Det interessante var at alle somaliere vi snakket med, fortalte at Alasow var eieren av Bulsho og at familien hans drev virksomheten. Restauranten var registrert som interesseorganisasjonen "Bulsho Kulturhus" i foretaksregisteret. Rollefordelingen viste at Alasows søster var styremedlem og svogeren hans daglig leder, men Alasow kunne ikke offisielt knyttes til Bulsho. Derfor ringte vi utleieren av restaurantlokalet i Platous gate. Vi fortalte at vi var interessert i å overdra leiekontrakten fra de nåværende leietakerne og gjerne ville forhandle med eieren. Da opplyste utleieren at vi måtte kontakte en somalier som het Alasow.

Neste samtale gjorde vår somaliske mann. Han ringte direkte til Bulsho for å søke om jobb. Han oppga i tillegg at han ikke hadde oppholdstillatelse og trengte en svart jobb. Et av styremedlemmene svarte da at det ikke var noe problem, men at det var best å ta det opp med Alasow.

Jeg har regnet ut at Bulsho omsetter for mellom fem og ti millioner kroner i året. Det skyldes et høyt antall stamgjester. Det er mye som tyder på at det er minst 250 som spiser på Bulsho hver dag, blant annet store deler av khat-miljøet på Grønland. Anslaget er basert på informasjon fra folk som har jobbet på Bulsho, våre egne besøk og en spaningsdag der vi filmet inngangspartiet og talte opp etterpå..

Det som gjør Bulsho virkelig interessant er jo Riyo-Rajos utgifter til mat og kjøkkenutstyr. Sheik og Alasow har også leid Bulsho ved flere anledninger til ulike arrangement med mat og drikke. Med en svært høy leiepris. Regnskapsteknisk er dette spennende fordi Bulsho kan skrive ut fakturaer uten at det får noen konsekvenser. De er ikke engang pliktig til å føre oversikt over sine inntekter. For Riyo-Rajo er disse leieutgiftene og matutgiftene viktige for å få regnskapene til å gå i null. Interesseorganisasjoner skal nemlig ikke gå særlig i overskudd. Jeg hadde også en kilde fra innsiden som fortalte hvordan deler av virksomheten fungerte, men denne personen ville aldri stille opp i programmet, ikke engang anonymt. Dermed følte jeg ikke at dokumentasjonen var sterk nok til å fremsette sterke beskyldninger om restaurantsvindel i programmet. Det var også vanskelig å få plass til denne store delen i programmet. Det ble vurdert som en nyhetsoppfølging, men vi følte etter hvert at mediebelastningen på Sheik og Alasow hadde nådd en grense.

Alasow har hele tiden nektet for at han har noe med Bulsho å gjøre. Sheik har derimot forklart at Alasow er leder for restauranten.

Krav til vandel og kompetanse

Hvem skal få lov til å jobbe med barna våre? Innen det offentlige stilles det strenge krav til ansattes kompetanse og egnethet. Kontrasten til private tiltak er stor. Her stilles det ingen krav. Med andre ord, det er ikke noe i veien for at en sedelighetsforbryter kan starte barneklubb med offentlig støtte. Det er selvfølgelig et outrert eksempel, men jeg ønsket å vise at det er problematisk at hvem som helst kan starte private barne- ungdomstiltak.

Ideen var å sjekke bakgrunnen til lederne av de somaliske organisasjonene som åpenbart jobbet mot ungdom. Jeg ga lista med navnet på 46 somaliske ressurspersoner til en politikilde. Disse ble så sjekket opp mot ulike politiregistre. Resultatet viste at nesten 60 prosent hadde anmeldelser på seg i strafferegisteret. Blant annet for trusler, tyveri, narkotika, ran, grove trusler, bortføring av barn, bedrageri, hvitevasking, pengeforfalskning, underslag, smugling, dokumentforfalskning, legemsbeskadigelse med kniv, trusler med kniv og bæring av skytevåpen.

Politikilden beklaget at mange av disse sakene var henlagt av prosessøkonomiske hensyn, selv om sakene var oppklart. Det innebar at det var langt færre av lederne som var straffedømt. Dermed valgte jeg å kun ta for meg de ni lederne på Riyo-Rajo, der tre var dømt for alvorlige forhold som narkotika, grovt tyveri, trusler og ran.

Det er også talende at ingen av de som jobbet på Riyo-Rajo oppga å ha relevant utdannelse da vi spurte dem

Det offentliges ansvar

Grunnen til at private velferdstiltak kan holde på som Riyo-Rajo, er fordi de offentlige støttegiverne ikke følger godt nok opp. Dette var et viktig poeng viktig å få fram fordi det er her mye av løsningen ligger – bedre samarbeid, oppfølging og kontroll.

Dessuten tar det noe av belastningen bort fra det somaliske miljøet – det er også et offentlig ansvar at disse pengene brukes som de skal.

UDI ga i 2004 grønt lys til Sheiks prosjekt. Seinere ble prosjektavdelingen til UDI skilt ut i det nye Integrerings- og Mangfoldsdirektoratet. UDI nektet hele tiden å svare på mine spørsmål om Mohammed Sheik og Riyo-Rajo. De henviste til IMDi, som igjen nektet å svare på det som skjedde mens prosjektet lå hos UDI. En som hadde fulgt prosjektet begge steder var Bjørn Holden. Via en politikilde fikk jeg vite at han allerede i 2004 hadde fått bekymringer fra politiet om at Sheik misbrukte midlene til UDI. Det var også andre sentrale aktører som fortalte meg at de hadde advart UDI. Holden og IDU/IMDi var et godt eksempel på manglende kontroll.

At det ikke var uvanlig å følge opp prosjektmidler på en slepphendt måte, viste også Riksrevisjonens dokument nr.1 2004 – 2005. Der kom det fram at UD hadde bevilget 308 millioner kroner i støtte til 232 tiltak, som de aldri mottok noen rapport eller regnskap for. Det finnes absolutte krav til både regnskap og årsrapport, men UD valgte likevel å fortsette å gi støtte til de samme organisasjonene som ikke hadde fulgt opp rapporteringskravene.

Konfrontasjon

Det første møtet med Sheik kom relativt seint i prosjektet, i september. Vi ønsket å gjøre et opptak og intervju med han inne på Riyo-Rajo før konfrontasjonsintervjuet. Sheik ønsket oss velkommen og vi fikk omvisning på huset. Vi fortalte at vi laget en dokumentar om tiltak for somalisk ungdom.

Under dette første møtet fortalte Sheik oss mye om driften av Riyo-Rajo (spesielt inntekter og utgifter) som ikke stemte. Vi valgte å la det stå uimotsagt i situasjonen. Opptakene dokumenterte også at det ikke fantes noe kjøkken og at det var en somalisk frisør som leide et rom i første etasje. Dette er en metode som kan diskuteres etisk, fordi man møter kilden kun positivt selv om man vet om kritiske forhold. TV-mediet krever ofte denne teknikken fordi man er avhengig av bilder, i dette tilfellet av både Sheik og Riyo-Rajo i en annen kontekst enn konfrontasjon.

Det andre møtet var nettopp konfrontasjonsintervjuet. Det ble holdt på TV 2 av sikkerhetsmessige årsaker, fordi vi hadde blitt advart av kilder i det somaliske miljøet om at Sheik kunne være voldelig. Han hadde også blitt sett med skytevåpen under en krangel på åpen gate.

Under dette intervjuet var meningen at Sheik og Alasow skulle få svare på alle anklager og kommentere det skjulte telefonopptaket, som vi vurderte å publisere på grunn av det integreringsfiendtlige innholdet. Dessverre gikk både Sheik og Alasow tidlig fra intervjuet og fikk egentlig ikke svart på så mye. De fikk seinere tilbud om å svare på mine spørsmål, men de takket nei.

Noen dager etter konfrontasjonsintervjuet, ringte Mohammed Sheik. Han sa at han hadde noe å fortelle, men ikke på telefon. Han ble invitert til TV 2 og dukket opp 30 minutter seinere. Vi valgte å gjøre et skjult opptak av dette møtet fordi det var en såpass spesiell situasjon. Det kunne komme fram svært viktige opplysninger, men det kunne også komme trusler. Det viste seg at Sheik ønsket å snakke om integrering. Vi hadde en times lang samtale hvor han la ut om sin

integreringsmotstand. Han lovet å fortelle om dette i et nytt intervju og mente at dette var langt viktigere prinsipielt enn regnskapsrot.

Det ble gjort en ny intervjuavtale, men i mellomtiden ringte Sheik på ny. Han ville ha en garanti om at vi droppet å nevne det økonomiske rotet i programmet, ellers ville han ikke la seg intervju på ny. Dette kunne ikke vi gå med på og dermed dukket han ikke opp til avtalen.

Vi valgte å publisere de skjulte opptakene fordi innholdet står i skarp kontrast til det arbeidet Sheik og Alasow er betalt for å drive. Når viktige ressurspersoner innen integreringsarbeid kommer med integreringsfiendtlige uttalelser, er det av samfunnsmessig stor betydning. Dessverre trakk Sheik seg fra avtalen om å gjenta sine uttalelser i et åpent intervju. Alasow mente i konfrontasjonsintervjuet at hans meninger ble feil framstilt, og at han egentlig støttet arbeidet til Røde Kors. Dermed var de skjulte opptakene eneste mulighet til å avsløre dobbeltheten hos Sheik og Alasow. Avgjørelsen om å sende de skjulte opptakene ble tatt av Kåre Valebrokk.

Kildebruk

Rundt 90 muntlige kilder fra ulike miljøer. Fritidsklubbansatte, hjelpearbeidere og frivillige fra mange organisasjoner, utekontakter, politikere, politi, saksbehandlere i ulike offentlige etater, etterforskere i Kredittilsynet, Næringsetaten og Økokrim, somaliske ressurspersoner og selvfølgelig mye forskjellig ungdom.

Viktige skriftlige kilder har vært:

Prosjektsøknader, årsrapporter og regnskap

Opplysninger om roller og organisasjoner fra foretaksregisteret

Personopplysninger fra folke-, eiendoms- og motorvognregisteret

Politianmeldelser og vaktjournal

Bevilgningsattester fra Næringsetaten

Reguleringsdokumenter fra Plan- og Bygningsetaten

Riksrevisjonens dokument nr.1

Klanproblematikk

En stor kildekritisk utfordring med dette programmet var klanproblematikken. Det er fortsatt stor fiendskap mellom enkelte klaner og dette påvirker i en viss grad folks agenda. For meg innbar det å være bevisst på at en kilde kunne fortelle negative ting om Sheik eller Alasow kun fordi de var fra ulike klaner. Jeg måtte sette meg inn i klanoversikten og vite hvem som var fiender og ikke. Og jeg valgte å spørre alle mine kilder om klanbakgrunnen deres, selv om det egentlig er tabu. Det var viktig å ha kilder også fra samme klan som Sheik og Alasow.

Konsekvenser

Etter programmet ble pengestøtten stoppet og Riyo-Rajo lagt ned. Det pågår en full økonomisk granskning av virksomheten, utført av PriceWaterhouseCoopers på bestilling av IMDi og Sosial- og helsedirektoratet. Rapporten er ventet i slutten av

januar. Politiet venter på en anmeldelse og revisoren ser ut til å miste sin bevilgning innen kort tid.

Flere offentlige kontorer har gjennomgått sine rutiner for tildeling og oppfølging av prosjektmidler. Det er ikke reglene som har vært problemet, men praksisen (jmf. Riksrevisjonens funn hos UD)

Reaksjonene har vært overraskende positive i det somaliske miljøet og mange har satt pris på at jukset blir avslørt. Ungdommene har opplevd veldig lite negativ respons, mye mindre enn vi hadde regnet med. Både deres og min sikkerhet ble nøye vurdert på forhånd og politiet bistod oss i dette arbeidet. Den anonyme brukeren av Riyo-Rajo var svært redd for sin sikkerhet, men ingenting tyder på at hans identitet er avslørt.

Sebastian og Nouredin er også positive til framtiden og tror at organisasjonene blir mer seriøse framover. Guttene føler at de har blitt hørt og at ungdommen endelig har hatt påvirkningskraft i det somaliske miljøet.

7) Hvor mye arbeidstid og eventuell fritid er brukt på prosjektet?

Jeg fikk klarsignal til å starte arbeidet i begynnelsen av mai 2006. De to månedene før sommerferien gikk hovedsakelig med til research. August og september inneholdt både opptak og research. Programmet ble klippet i oktober. Jeg arbeidet altså fulltid i fem måneder, i tillegg brukte jeg vel noe tilsvarende 10-12 arbeidsdager av min fritid.

8) Spesielle erfaringer jeg vil nevne

En av de nærmeste samarbeidspartnerne til Riyo-Rajo var Mangfold i Arbeidslivet (MiA). Deres leder, Eli Langset, kontaktet meg noen uker før sending og begynte å spørre om hva jeg arbeidet med. Jeg har ikke for vane å opplyse om det til folk, spesielt ikke på telefon, så jeg inviterte henne til et møte på TV 2. Der dukket hun opp med en kollega og Alasow. Dette var en uke etter konfrontasjonsintervjuet.

Under samtalen kom de to representantene fra MiA med sterke beskyldninger mot media og TV 2 spesielt. De mente at vi ødela for MiAs arbeid og at Kadra-saken aldri burde vært sendt. Videre ba de meg tenke meg nøye gjennom før jeg laget et nytt program om somaliere, og jeg måtte i hvert fall ikke gjøre noe for å ødelegge for et så flott tiltak som Riyo-Rajo. Alasow sa veldig lite. Møtet ble avsluttet uten noen form for konklusjon eller avtale. Min vurdering var at møtet var upassende og at MiA hadde forsøkt å stope programmet.

Alle kildene fikk tilbud om å se gjennom programmet på forhånd, men verken Sheik eller Alasow dukket opp. Eli Langset kom i stedet, og hun fortalte oss at hun reagerte kraftig etter å ha sett programmet. Ikke på innholdet, men på metodene våre.

Samarbeid

Dokument 2 samarbeidet med TV 2-nyhetene om oppfølgingen av programmet. Vi valgte å ta ut en del av materialet i nyhetssendinger, men stoppet etter hvert

nyhetsoppfølgingen selv om vi hadde flere saker i ermet. Grunnen er at det må være samsvar mellom forbrytelse og negativ medieeksponering.

9) Sted, dato og underskrift.

Oslo 15.01.2006

Tommy Gulliksen